

Rudolf Hrčka

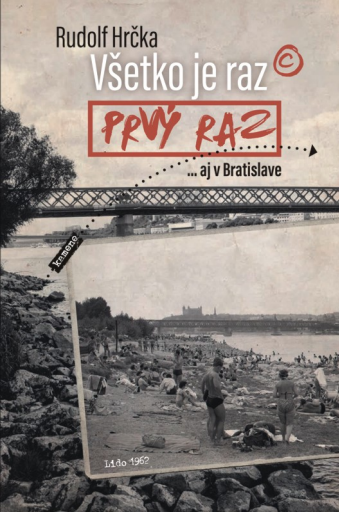
Všetko je raz ©

PRVÝ RAZ

... aj v Bratislave

krasopis

Lido 1962

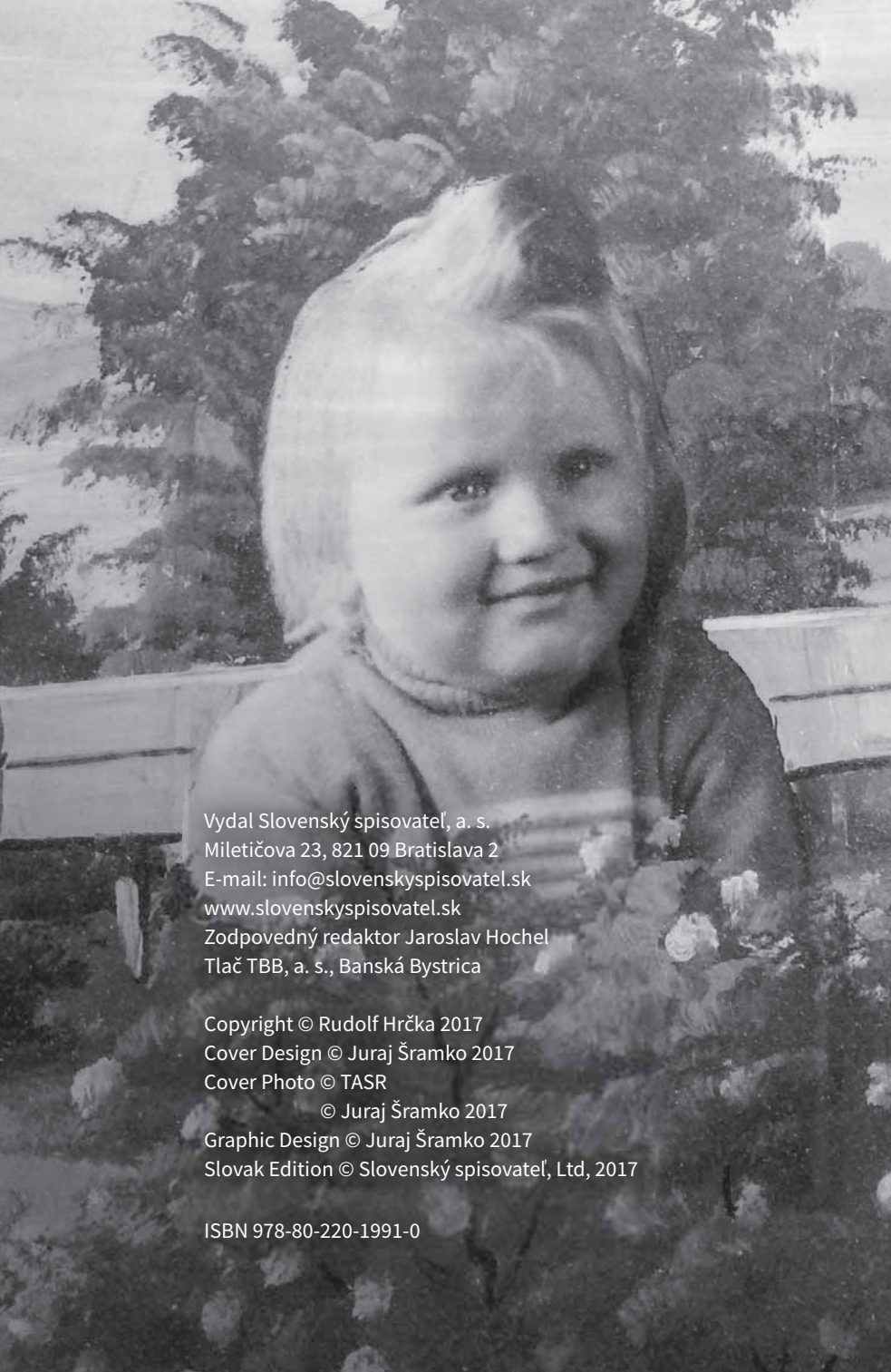




Rudolf Hřčka

Všetko je raz ©

prvy raz



Vydal Slovenský spisovateľ, a. s.  
Miletičova 23, 821 09 Bratislava 2  
E-mail: [info@slovenskyspisovatel.sk](mailto:info@slovenskyspisovatel.sk)  
[www.slovenskyspisovatel.sk](http://www.slovenskyspisovatel.sk)  
Zodpovedný redaktor Jaroslav Hochel  
Tlač TBB, a. s., Banská Bystrica

Copyright © Rudolf Hrčka 2017  
Cover Design © Juraj Šramko 2017  
Cover Photo © TASR  
© Juraj Šramko 2017  
Graphic Design © Juraj Šramko 2017  
Slovak Edition © Slovenský spisovateľ, Ltd, 2017

ISBN 978-80-220-1991-0



A black and white photograph of a landscape. In the foreground, there are dark, dense trees. In the middle ground, a river flows through a valley. On the left side, there is a wooden structure, possibly a bridge or a fence. The background shows a line of trees under a bright sky.

Rudolf Hřčka

Všetko je raz ©

prvý raz



Všetko je raz ©

prvý raz

Vnukom, ktorých možno  
spoznám, od deda,  
ktorý toho svojho  
ni kdy nepoznal.









Všetko je raz ©

prvý raz

V živote človeka sa všetko raz stane prvý raz. Prvý raz sa narodíme a prvý raz zomrieme. Medzitým je tých prvých razov veľa.

Spočiatku ich je záľaha. Neskoršie čoraz menej. Spektrum prvých razov je u niektorých ľudí široké, u iných úzke. Existujú však také, ktorými si väčšina obyčajných ľudí poctivo prejde. Akýsi prvorazový spoločný menovateľ. Prvý strach, prvá radosť, prvý smútok, prvá trieda, prvá láska...

Som už dosť starý na to, aby som ich zažil požehnané, no ešte nie tak veľmi, aby som si na ne nedokázal spomenúť.

A dúfam, že sa ešte nejaké prvérazy vyskytnú, kým prvý raz zomriem.

Ideálny čas zaspomínať si. Na prvérazy, z ktorých je poskladaný ten spoločný menovateľ, a sem-tam i na tie, ktoré sa z neho vymykajú.

Alebo sú iba moje.

Chlapci sa "ihrajú"  
vo Vydrici aj dnes







Všetko je raz<sup>©</sup>

prvy raz

To som ja, Rudiško

## PRVÁ spomienka na to, že existujem

Pamätám si kuchyňu, zelené linoleum a sklenný šerblík. Bývali sme vtedy s mamou, otcom a so sestrou o rok staršou odo mňa v prenajatom prízemnom domčeku v starej Petržalke. Na Ulici Mladej gardy. Iba kuchyňa, izba a malá špajzka. Tak tú miestnosťku volala moja mama. Mladšia sestra vtedy ešte nebola na svete.

Na šerblíku sedí moja staršia sestra Anyčka. (Tak tvrdo po trnavsky ju volal otecko. Takisto tvr-

do po trnavsky, teda nie „otecko“. Preto ten ypsilon v sestrihom mene a ďalšie „tvrdosci“.) Ja ležím na zemi a pozerám sa, kedy sa to začne. Ako to dopadlo, už neviem. Pamätám si však, ako ma mama okrikuje, že čo to robím a že to povie oteckovi. Túto vyhrážku používala veľmi často, kým sme nevyrástli. Otecko bol autorita aj v maminých očiach a prenieslo sa to i na nás troch súrodencov.

Odhadujem, že som mal necelé dva roky. Mama totiž tvrdila, že v ôsmich mesiacoch som chodil, keď som mal deväť mesiacov, už nemusela prať plienky a ako ročný som už slušne rozprával. Preto predpokladám, že to, čo som sledoval v sestrihom šerblíku, nebola moja prvá výučbová stáž. Asi som tak ležieval na zemi už predtým a učil sa. V pamäti mi však zostala práve táto príhoda, lebo vtedy ma mama okríkla. Muselo to teda byť v čase, keď som už rozprával, rozumel ostatným a asi už aj začal poslúchať. Najstaršia spomienka v mojej pamäti má teda asi šesťdesiat rokov.

Čo rozhoduje o tom, čo si uchováme v staropamäti navždy ako prvé? U mňa to bolo zrejme dosť tvrdé napomenutie a vyhrážanie autoritou. U iných možno dokážu zanechať hlboké pamäťové stopy milšie a láskavejšie podnety.

Ktovie. Porozmýšľajte...



# PRVÁ spomienka na pocit strachu

Ešte stále sme bývali v tom prízemnom domčeku na ulici tvorenej podobnými domčekmi, učupenými v dvoch radoch oproti sebe a oddelenými od kamenistej, večne prašnej cesty chodníkom. Z udupanej hliny chodníka som rád vyberal prstami drobné kamienky a hádzal ich na cestu.

Môj otec bol vtedy šoférom Beusu a jazdil na trase Čunovo – Bratislava. Boli dni, keď s tým obrovským prázdny autobusom zastal pred domom a mama už mala nachystanú *polévku*, lyžicu a *chleba*. Otecko si sadol za stôl. Ja a Anyčka sme kľačali na stoličkách a dívali sme sa, ako tá veľká lyžica pravidelne mizne v otcových ústach. Mama stále opakovala: „Máš čas, Jožko, nejedz tak pahltno a poutíraj si fúzky.“ Strašne nás bavilo, keď si otecko musel *utírať fúzky*. Potom sme už len počuli štartovanie motora a otecko bol preč.

V tých časoch sme trávili väčšinu dňa v kuchyni pri maminej sukni, v lete aj v záhradke za domom alebo na detskom ihrisku. Čo sme robievali v zime, nemám potuchy – žiadna spomienka, nech sa akokoľvek snažím. Mama mala o nás strach, pretože vonku boli zlé deti. Najhorší boli „štrícáci“, ktorí strašne škaredo rozprávali. Na náš dvor sa štrícáci nedostali, ale občas ich bolo počuť.

Napriek všetkému sme po tej zlej ulici túžili. Často sme sedávali na schodíku pred domom. Bolo to niečo úžasné, akoby odmena, ale neodvážili sme sa od neho odlepiť. Keby sme to urobili, mama by nám viac nedovolila sedieť tam a hlavne by to povedala oteckovi. Neriskovali sme to, boli sme dobre vychované deti. Mama nechávala dvere do domu otvorené a zvyčajne robila niečo v kuchyni. Buď nám niečo rozprávala, alebo spievala, najradšej sme mali maďarskú pesničku *Az a szép, az a szép...* Občas sme sa k jej spevu pridali. Boli sme šťastní, že môžeme pozorovať, čo sa deje na ulici.

Jedného dňa sme s Anyčkou – moja mladšia sestra Martuška ešte stále nebola na svete – opäť sedeli na svojom obľúbenom mieste. Zrazu sme na konci ulice zbadali autobus. Pomaly sa vytočil a mieril k nám. Sestra vyskočila a s krikom utekala za mamou.

„Už ide otecko!“ zvestovala jej. Ja som zvyčajne opakoval všetko po nej, no tentoraz som ostal sedieť. Díval som sa na prichádzajúci autobus, až kým nezastal pred naším domom. Otecko vystúpil a nechal pootvorené dvere.

„Tak čo, Rudiško? Poslúchal si?“ spýtal sa ma.

„Poslúchal,“ odpovedal som.

Zobral ma na ruky a odniesol do kuchyne. Tam naňho už čakala mama, sestra a polievka. Neviem, prečo som vtedy nesledoval otca ako inokedy. Zrazu som len sedel na šoférskom sedadle a držal som v rukách volant. Tesne pod volantom vpravo bol nejaký kľúč. Začal som sa s ním hrať. Otáčal som ním a chcel som si ho nechať. Potom som už len začul v kabíne hrozný rachot, kto-

rý neprestával. Naštartoval som autobus. Od strachu som sa nevládal pohnúť. Ale ani nebolo treba. Zbadal som oteckovu tvár, znetvorenú hnevom, s fúzikmi, na ktorých boli zvyšky polievky. Potom sa otec s mamou v kuchyni strašne hádali a my so sestrou sme ušli do spálne. Schovali sme sa tam pod stôl a plakali sme. Nikdy predtým ani potom som otca kričať na mamu nepočul.

Otec odišiel z domu, mama v kuchyni plakala a my sme si mysleli, že otecko sa už nikdy nevráti. Ten hrozný pocit si pamätám dodnes. Bol to strach, prvý a asi najväčší, aký mi utkvel v pamäti.

## PRVÁ pochvala

Keď sme sedávali na schodíku pred domom, mama zvyčajne varila. Nemala nás na očiach, ale „na ušiach“ áno – počúvala, ako jej húsatká gagocú. Anyčka tam mávala bábiku a ja zošit. Kreslil som doň takou strašne hrubou, už značne zostrúhanou murárskou ceruzou. Jedine tá vydržala môj tlak na papier. Páčili sa mi totiž hrubé čiary a myslel som si, že tlačением budú ešte hrubšie. Ale neboli, len som každú ceruzku zlomil. Preto mi otecko dal ceruzu, ktorá robila hrubé čiary aj bez tlačenia. Občas si ma pred spaním posadil na kolená a kreslil mi. Krásne. Dlhو som mal jeho kresby odložené, boli to moje poklady. Autá, tanky, Dukla, Auróra, domy, kopce, zvieratá. Asi aj iné veci, no tieto si pamätám. Najviac sa mi páčilo jeho tieňovanie. Domy kreslil



vždy v „3D“. Strašne sa mi páčilo, ako sa zužovali. Mali perspektívu. Obyčajné detské čarbanice som nenávidel. Vždy na druhý deň som otcove kresby napodobňoval, ale tieňovať som tou hrubou ceruzou nedokázal. Veľmi ma to štvalo a tlačil som na papier ešte viac, no otcove kresby boli nedostižné. Bol som z toho nešťastný.

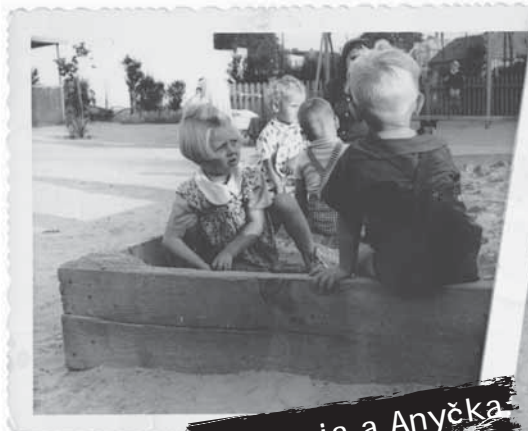
Vtedy žili v Petržalke starousadlíci. Hovorilo sa tam maďarsky, slovensky a nemecky. Občas sa pri nás pristavili rôzne tety a ujovia a hovorili niečo nezrozumiteľné. Obvykle ihneď vyšla z kuchyne mama a potom spolu debatovali po maďarsky, ako som sa neskoršie dozvedel. Mama nás naučila aspoň *jónapot*, *kistryhand* a *gutentág*.

Jedného pána, ktorého mama volala Plechavý Neuschel, som mal veľmi rád. Mama povedala, že je Nemec a máme mu hovoriť *kistryhand* a *gutentág*. Tak som to naňho kričal už zďaleka. On sa zakaždým smial a tak nejako smiešne rozprával. Pracoval na neďalekej pošte a chodieval okolo nás vždy v rovnakom čase. Pristavil sa, pohladil ma po blondavých, temer až albínskych vlasoch a chválil moje kresby. Keď odchádzal, vždy opakoval: „Majn got, typiše dojče kinder.“ Keď som to povedal oteckovi, iba mávol rukou a povedal: „Také blbosti. To tý vaše hlavy blondavé a modré oči ho pomýlili. Jaký som já Nenčúr? Od Trnavy?“

Po mnohých rokoch sa mi dostal do rúk náš rodokmeň. Otec pochádzal po matkinej línii z rodu švajčiarskych habánskych privandrovalcov a jeho pradedo sa volal Schmidt. Otec sedával v škole v jednej lavici s Ignácom Bizmayerom, ktorý takisto pekne kreslil a bol habánskeho pôvodu. Takže Plechavý Neuschel

mal nakoniec asi trochu pravdu. Mama polovičná Maďarka, otec polovičný Nenčúr – a my sme Slováci.

Keď nad tým teraz uvažujem, naozaj sa Nenčúrovi páčili kresby Auróry, tankov a pamätníka na Dukle? Bohvie, čo si myslel o mojom oteckovi, ktorý učil decko kresliť práve toto a ešte k tomu podľa predlohy, ktorú malo pred sebou. Asi že je *Komunist*. Lenže bola zlá doba. Možno sa chcel otcovi „pre istotu“ zapáčiť, a preto odušu chválil dieťa komunistu. Ale skôr to bol jednoducho dobrý človek. Otec ani mama nás nikdy nejako extra nechválili, takže slastný pocit z pochvaly vo mne prebudil ktosi takmer cudzí...



To som ja a Anyčka







## PRVÁ zmrzlina

Na nedeľu sme sa s Anyčkou vždy veľmi tešili. Otec a mama ráno ležali v širokej manželskej posteli a my sme sa zasunuli medzi nich, ja bližšie k mame a sestra k otcovi. Cítili sme pokoj a počúvali sme rozprávku z veľkého čierneho rádia. Mňa na ňom najviac fascinovalo zelené magické oko, ktoré sa zväčšovalo a zmenšovalo. Mal som pred ním veľký rešpekt. Mama tvrdila, že z rozhlasu hovoria ujovia a tety zo Zochovej ulice v Bratislave.

Z tohto petržalského brehu lietali v nedeľu dopoludnia kamene cez Dunaj na druhý breh. Môj otecko ako jediný na svete dokázal prehodit Dunaj. Asi to potom museli nedeľu čo nedeľu na druhej strane upratovať. Dlho som bol o tejto hlúposti presvedčený a verili tomu aj moji kamaráti. Otecko preto požíval „velikú“ úctu.



Nešlo mi do hlavy, ako sa môžu do rádia zmestiť. Ale jasne som ich počul. Chcel som sa na nich pozrieť. Hlavne na tú Zochovu.

Podobné rádio mal aj otcov brat, strýco Petro z Brennera. Raz sme boli u nich na návšteve. Sedeli s otcom tesne pri rádiu a veľmi sústredne počúvali. Strýco Petro stále hovoril: „Cicho, cicho, krucinál, nečujeme.“ Aj som chcel povedať, že naše rádio sa dá pustiť hlasnejšie, stačí pokrútiť tým gombíkom vľavo. Bol som však *cicho*. Strýco Petro si potom nasadil okuliare a asi už počul lepšie, lebo prestal hovoriť *cicho, cicho*. Až neskôr som pochopil, že počúvali Slobodnú Európu.

Keď sa nedeľná rozprávka skončila, mama nás obliekla do bielych pančucháčov a ja som si musel obuť nenávidené kristušáky. To boli také lesklé hnedé baganče, ktoré som nosil len v nedeľu na prechádzku a, samozrejme, predtým do kostola. Jediné, čo ma na nich bavilo, bol hluk, ktorý robili na kostolnej dlažbe. Najlepšie to bolo, keď sa všetci klaňali pred svätým prijímaním a bolo úplné ticho. Ako v kostole. Organ prestal hrať a ja som vtedy najradšej odchádzal od oltára, kde mali vyhradený priestor malé deti, a klopkajúc som šiel cez kostol plný kľačiacich ľudí k otcovi. Asi to bola aj moja prvá provokácia. Raz to otec nevydržal, schytil ma za golier a pritlačil si ma k nohám. „Tu budeš! Any sa nehneš!“ povedal tvrdo po trnavsky. Bol naštvaný.

Z kostola sme šli pešo do parku na petržalskej strane Dunaja. Dívali sme sa na húkajúce a dymiace lode. My chlapi sme aj hádzali kamene a súťažili, kto dohodí ďalej. Môj otecko, samozrejme, hodil tak *dalako*, že som to ani nedoviedel. Neskôr, keď som chodil na základnú školu, môj foter tam požíval veľkú vážnosť,

pretože asi ako jediný na svete dokázal prehodiť kameňom Dunaj z Petržalky do Bratislavy. Každú letnú nedeľu v rokoch 1952 až 1956 muselo byť bratislavské námestie zasypané kameňmi... Dlho som bol o tejto absurdite úprimne presvedčený.

Mama zatiaľ varila dobrý nedeľný obed. Vždy sme mali nejakú polievku a po hlavnom chode kompót voňajúci škoricou, vanilkový puding alebo *vtáččé mléko*. Čo bolo medzi polievkou a kompótom, na to si nedokážem spomenúť.

Vrcholom takej krásnej nedele bola pre mňa záhrada pri Au Café a tam v jednom okienku tlstý Turek, jeho zmrzlina a hlavne vôňa, ktorá sa z toho okienka valila von. Otecko nám kúpil každému jeden kopček vanilkovej do bielej papierovej mištičky, ktorá mala boky ako poskladaná suknička. „A ne že budete zaškrátané jako prasce, kým dojdeme domov.“ Tento rituál sa opakoval celé leto, kým bolo pekne. No krása nevidaná, ako hovorila žena strýca Petra, teta brennerská.

Moja prvá zmrzlina ostala nedostižná. Dodnes podvedome hľadám tú neopakovateľnú vôňu, ale, žiaľ, už nikdy som ju nenašiel. Ani v Juhoške či v Taliansku, ani v legendárnej Jame na tenisových kurtoch Slovana Bratislava. Akoby zmizla z tohto sveta spolu so starou Au Café. Možno to bola tretotriedna zmrzlina, ale asi skôr nie, pretože vtedy neexistovali žiadne prášky ani umelé prísady a zmrzlina sa poctivo varila z mlieka a vajec. Dnes sa vraj do zmrzlín dávajú nerozoznateľné extrakty z vajec, vyhovujúce prísnyh hygienickým normám Európskej únie. Proste zdravie na prvom mieste. Tú pravú zmrzlinu z naozajstných vajec s neopakovateľnou vôňou a chuťou už zrejme nenájdem...